

**CENGİZ AYTMATOV'UN "GÜN OLUR ASRA BEDEL"
ROMANINDAKİ ETNOPEDAGOJİK DEĞERLER**

**ETNOPEDAGOGICAL VALUES IN CHINGİZ AITMATOV'S
NOVEL 'THE DAY LASTS MORE THAN A HUNDRED YEARS'**

Eşref Kaymak¹

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı Cengiz Aytmatov'a ait Gün Olur Asra Bedel adlı romanda yer alan etnopedagojik değerlerin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda Aytmatov'un eseri incelenmiş, var olan etnopedagojik değerler tespit edilmiştir. Okul eğitimi ile etnopedagoji arasında güçlü bir bağ vardır. Eğitim, bireyin çocukluğundan son anına kadar yaşamında etkili bir süreçtir. Bu süreç iki biçimde ortaya çıkmaktadır: formel ve informal eğitim. Formel eğitim türünde belirli bir plana, mekâna, uzman kişi rehberliğine ve devlet gücüne ihtiyaç duyulurken; informal eğitimde plansız, çevre içerisinde, kültürlenme yoluyla oluşan bir eğitim söz konusudur. Informel eğitimde aile ön plana çıkmaktadır. Aile çocukla bire bir ilgilenir, kendi değer yargılarıyla çocuğunu yetiştirir. Bu değer yargılarının neler olduğunu ortaya koyan bilim dalı ise eğitim biliminin bir alt dalı olan etnopedagojidir. Etnopedagojinin işlevi halkın, ulusun ya da etnik bir grubun çocuklarını yetiştirirken kullandığı yöntemlerin, değerlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu değerler yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinde yer alabilmektedir. İlgili işleve dayanarak edebî eserlerde var olan etnopedagojik değerlerin neler olduğu bu çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Araştırmanın modeli durum çalışması olarak tasarlanmış, veri toplama yöntemi doküman incelemesi, veri analiz yöntemi ise betimsel analiz olmuştur. Elde edilen bulgular 4 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler: şiir/efsane, kültürel erozyon eleştirileri, Kırgız Türklerinin sosyal hayatında yer alan değerler ve hayvanlara verilen değerlerdir. Çalışmanın sonucunda yazarın bir aydın sorumluluğu üstlenerek gelecek kuşaklara etnopedagojik değerleri aktarmak istediğine ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Etnopedagoji, Cengiz Aytmatov, Gün Olur Asra Bedel, Değerler

Abstract

The purpose of this study is to reveal the ethnopedagogical values contained in the novel The Day Lasts More Than a Hundred Years by Cengiz Aytmatov. For this purpose, Aytmatov's work was studied, the existing ethnopedagogical values were determined. There is a strong bond between school education and ethnopedagogy. Education is an effective process in an individual's life from childhood to the last moment. This process occurs in two forms: formal and informal education. In the formal type of education, a certain plan, space, expert person guidance and state power are needed; In informal education, there is an education that is formed in an unplanned form, within the environment, through acculturation. Family comes to the forefront in informal education. The family takes care of the child one-on-one, raises the child with their own value judgements. The branch of science that reveals what these value judgements are is ethnopedagogy, which is a

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü Doktora öğrencisi.
esref_kaymak@windowslive.com

sub-branch of educational science. The function of ethnopedagogy is to reveal what are the methods used by the people, the nation or an ethnic group in raising their children. These values can be included in the products of written and oral literature. Based on the relevant function, the problem situation is what ethnopedagogical values exist in literary works. The model of the research is designed as a case study, the data collection method is document review, and the data analysis method is descriptive analysis. The findings obtained were examined under 4 categories. These categories are: poetry/legend, cultural erosion criticism, values given to animals and social life of Kyrgyz Turks. As a result of the study, it was reached that the author wanted to transfer ethnopedagogical values to future generations by assuming the responsibility of an intellectual.

Keywords: Ethnopedagogy, Chingiz Aitmatov, The Day Lasts More Than a Hundred Years, Cultural values

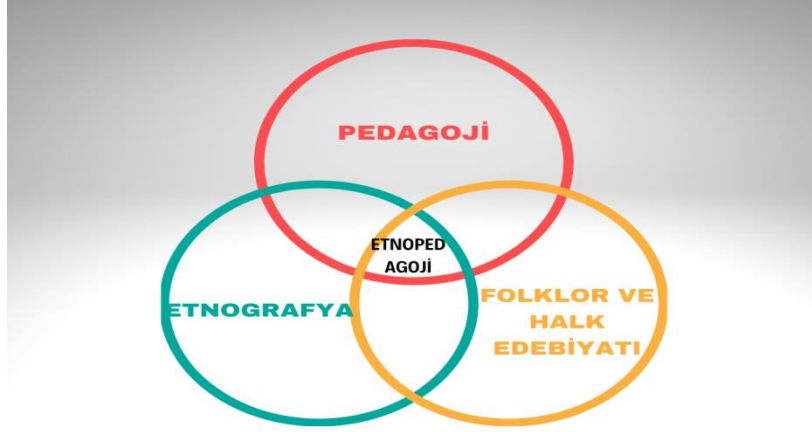
1. GİRİŞ

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren hayata uyum sağlamaya çalışır. Bu uyumu kolaylaştıran en büyük etmen eğitimidir. Fidan'a (1996) göre eğitim, insanları belirli hedefler doğrultusunda yetiştirmektir. Bu hedefler doğrultusunda yapılan eğitim kendi içinde formel ve informal olmak üzere ikiye ayrılır. Formel eğitim devlet gücü aracılığıyla planlı, programlı, belirli bir mekânda, uzman kişi rehberliğinde gerçekleşirken; informal eğitim bireyin çevresinde, plansız bir biçimde kültürlenme yoluyla oluşur (Şimşek, 2007).

Her toplum, her etnik grup varlığını gelecek kuşaklar aracılığıyla devam ettirmeyi amaçlar. Toplamların ya da etnik grupların çekirdeği ise ailedir. Bu yüzden aile, çocuğa aktarılan değer yargılarının merkezî konumundadır. Ailelerin çocuklarını eğitirken kullanmış olduğu bilgiler çağdaş pedagojik değerleri içerdiği kadar geleneksel değerleri de içerir. Bu geleneksel değerler, bir etnik grubun çocuğunu eğitirken kullandığı değerlerdir. Geleneksel değerler ile bilimsel bilgi arasında tutarsızlık olduğunda elbette bilimsel bilgi tercih edilmelidir (Çınar, 2021).

Bir toplumda yazarlar, şairler, sanatçılar, aydınlar fikirleri ile toplumun öncüsü olurlar. Bu öncülük görevi içerisinde toplumu eğitmek ve onun hafızasını diri tutmak da yer alır. Bu bakış açısı ile bakıldığında meydana getirilen eserlerde toplumun geçmişinden bugüne kadar oluşturmuş olduğu bilgi birikimini bulmak mümkündür. Bu eserlerin farklı bilim alanları aracılığıyla ele alınıp analizinin yapılarak var olan değerlerin saptanması gerekmektedir. Bu bilim alanlarından biri de eğitim bilimlerinin alt dallarından olan etnopedagojidir. Etnopedagoji bilimi aracılığıyla ilgili eserlerde ulusların, etnik grupların çocuk yetiştirme kuralları ortaya konabilmektedir.

Etnopedagojinin kurucusu olan Volkov'a göre etnik bir grubun yeni yetişmekte olan nesilleri nasıl eğittiğini araştıran ve içinde yaşadığı çağın pedagojisini inceleyen bilim dalına etnopedagoji denir (Aktaran Alimbekov, 2007). Etnopedagoji "etnos" ve "pedagoji" kelimelerinden meydana gelmektedir. Etnos Eski Yunancada halk, millet anlamında kullanılırken pedagoji ise öğretim konularını araştıran bilim dalıdır. Çınar'a (2021) göre etnopedagoji ulusun geçmişinden bugüne geliştirerek taşıdığı, çocuklarını eğitirken kullandığı geleneksel etnik değerleri inceleyen eğitim bilimi dallarından biridir. Etnopedagojinin kaynaklarına baktığımızda ise pedagoji, etnografya, folklor ve halk edebiyatının kesişim noktası olduğunu görmekteyiz.

Şekil 1: Etnopedagojinin kaynakları (Çınar, 2021)

Etnopedagoji çalışmaları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Çuvaşistan Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Çuvaş asıllı bilim insanı Gennadiy Nikandroviç Volkov (1927-2010) tarafından başlatılmıştır. Uluslararası alanyazın tarandığında bu alanda oluşturulan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir (Afanasyev, 1979; Ahiyarov, 1991; Aliyev, 1995; Arsaliyev, 2013; Berejnova, Nabok ve Şeglov, 2013; Huhlayeva ve Krivtsova, 2022; Kukuşin, 2002; Latışina ve Hayrullin, 2014; Moushanova, 2022; Mukayeva, 1999; Nezdemkovskaya, 2011; Pirliyev, 1977; Syavavko, 1974; Volkov, 2004). Ülkemizde ise bu alanda çalışmalar henüz yenidir. Bu alanda yapılmış tez (Asamidinova, 2019; Asanova, 2021; Baydıldaeva, 2011; Hamzaj, 2017; İmankulova, 2011; Nurdin Kızı, 2009; Mamıtova, 2011; Şahin, 2019) ve makale çalışmalarının (Abdurahmanova, 2016; Alimbekov, 2007; Çınar, 2018; Durmuş, 2021; Kahramanoğlu, 2019; Memmedli, 2020; Tosun, 2015) olduğu tespit edilmiştir. Akmatoli Alimbekov'un 2007'de yazmış olduğu *Etnopedagoji ve Kırgız Etnopedagojisinin Temel Kavramları* adlı makale Türkiye'de ilk olma özelliği taşıyarak yazılan ilk bilimsel kitap ise İkrar Çınar tarafından kaleme alınan *Etnopedagoji: Atabek Yurdu* adlı eserdir. Edebî eserlerde yer alan etnopedagojik değerlerin incelendiği çalışmalardan biri Minara Aliyeva Çınar tarafından 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri: Cengiz Aytmatov adlı bilgi şöleninde sunulan *Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi Adlı Eserindeki Etnopedagojik Unsurlar* adlı bildiridir. Bildirinin içeriğinde Aytmatov'a ait *Beyaz Gemi* adlı eserde yer alan etnopedagojik değerlerin incelendiği görülmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmaların yetersiz olduğu fark edilmektedir. Var olan eksiklikten dolayı bu çalışmayı yapma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Etnopedagoji araştırmaları modernleşme ve küreselleşme sürecinde yaşanan kültür erozyonunu azaltarak geçmişten bugüne süregelen değerleri inceleyip bunları kullanıma sokacaktır (Çınar, 2021). Alimbekov'a (2007) göre etnopedagojinin problemlerinden biri, bir ulusun yazılı ve sözlü değerlerinin ele alınıp burada yatan tarihî mirastaki pedagojik değerleri araştırarak bunları sistemli hâle getirmektir. Etnopedagojinin bu sorumluluğuna dayanarak üretilen eserlerde etnopedagojik değerlerin incelenmesi ve ilgili etnik grubun kullanımına açılması

gerekmektedir. Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanında yer alan etnopedagojik değerlerin ortaya çıkarılarak geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurmak ve bu değerleri sistematik biçimde belirtmek Alimbekov (2017)'un tespit ettiği sorumluluğa denk düşmektedir. Tüm bunlara dayalı olarak araştırmanın problem cümlesini şu soru oluşturmaktadır: Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanında yer alan etnopedagojik değerler nelerdir?

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Cengiz Aytmatov'a ait olan *Gün Olur Asra Bedel* adlı roman incelenmiştir. Romanda yer alan etnopedagojik öğelerin ortaya çıkarılarak Kırgız Türkleri özelinde Türk dünyasında çocuk yetiştirmeye dayalı değerlerin neler olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmaya dair araştırma modeli, inceleme nesnesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli/Deseni

Bu çalışmada Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanında yer alan etnopedagojik değerler incelendiği için araştırma nitel araştırma desenlerinden etnografik durum çalışması deseninde etnografik roman inceleme araştırmasına uygun olarak tasarlanmıştır. "Etnografik durum çalışması bir kişinin, olayın, faaliyetin veya sürecin kültürel bir perspektif içerisindeki durum analizidir" (Creswel, 2020, s. 603). Durum çalışmaları, olgu ve bağlam arasındaki sınırın belirgin olmadığı zamanlarda, çağdaş bir olguyu derinlemesine ve güncel yaşam bağlamında inceleyen bir gözlemci çalışmadır (Yin, 2009). Gall, Borg & Call'a (1996) göre durum çalışmasının amaçlarından biri bir olgunun detaylı açıklamalarını ortaya koymaktır

2.2. İncelenen Dokümanlar

Bu araştırmanın inceleme nesnesini Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı oluşturmaktadır. Kitaba ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1 Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* Romanına Ait Özellikler

Kitabın Adı	Yazarı	Çevirmeni	Yayınevi	Sayfa Sayısı	Basım Sayısı
Gün Olur Asra Bedel	Cengiz Aymatov	Refik Özdek	Ötüken Neşriyat	413	70

2.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 189). İlgili çalışmada incelenen

konu hakkında bilgi sağlanan yazılı belgelerin analizine dayalı veri toplamaya doküman incelemesi denir (Karataş, 2015).

Veri toplama sürecinde Cengiz Aytmatov'un eserleri ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler içerisinde *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı seçilerek araştırmaya konu olmuştur. Eser içerisinde yer alan etnopedagojik değerler tek tek tespit edilmiş, ilgili kategoriler altında listelenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler önceden belirlenmiş başlıklar içinde alınarak yorumlanır (Özdemir, 2010). Bu analiz yönteminde amaç bulguların özetlenerek yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı eserinde yer alan etnopedagojik değerler şu başlıklar altında analiz edilmiştir: şiirler/efsaneler, kültürel erozyon eleştirileri, Kırgız Türklerinin sosyal hayatında yer alan değerler ve hayvanlara verilen değerler.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ilgili eserde yer alan etnopedagojik değerler ele alınıp başlıklar hâlinde sunulmuştur.

Dönemin siyasi baskısı yüzünden eserde üstü kapalı bir anlatım benimsenmiştir. Nasıl ki Doğu Türkistan'da ünlü Uygur şair Abdurehim Ötkür tarafından yazılan ve sanatçı Abdurehim Heyit tarafından seslendirilen Uçraşkanda (Karşılaşınca) adlı şiiri aşk şiiri olmasının ötesinde işgal edilmiş bir vatanın çığlıklarıysa Aytmatov'un eserlerini de tam olarak böyle değerlendirmek gerekir. Bu bakış açısı ile ele alındığında *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanın arka planının ortaya konması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

3.1. Şiir/Efsane

Şiirler ve efsaneler ilgili ya da ait oldukları toplum ya da etnik grup hakkında önemli bilgiler içermektedir. Atasözlerinde yer aldığı gibi toplumsal hayattan deneyimlere kadar birçok konu başlığı burada da görülmektedir. İlgili eserde şiir ve efsaneye yer verilmiştir. Eserde yer alan efsane ve şiirlerin etnopedagoji biliminin ışığında değerlendirilmesi sonucunda saptanan bulgular şunlardır:

- *Men batası ölgen boz maya*
Tulıbn kelip iskegen (Ağıt)
(Ben, yavrusu ölen boz dişi deve/Tulumunu gelip koklayan) (Aytmatov, 2021, s. 160)
- *Bu atın o attan üstünlüğü ne*
Güzel yürür, hızla gider, yol alır,
Bu yığidin o yığitten üstünlüğü ne
Hem akıllı hem bilgili erdemli. (Aytmatov, 2021, s. 298)

- *Yorga atta yegerin yağır yeritek*

Silinmez könlümden suretin senin.

(Yorga atın sırtındaki eyer izleri gibi/

Aşkımız da hiç silinmez ve senin hayalin gönlümden hiç çıkmaz) (Aytmatov, 2021, s. 209)

- *Dağdan, kırdan koşup gelen küheylan*

Serin bulak suyunun tadını bilir.

Yiğidi serinleten yar dudağıdır.

Her lezzeti, her sevinci onda bulur.

Ve dünyanın en mutlusu olur onu öp. (Aytmatov, 2021, s. 329)

- *Nayman Ana Efsanesi/Mankurt Efsanesi* (Aytmatov, 2021, s. 143-167)

Eserde yer alan şiirlere bakıldığında yiğitlik, aşk, doğa vb. konuların yer aldığı görülmektedir. *Men batası ölgen boz maya/Tulıbn kelip iskegen* dizeleri mankurtlaşan Colaman'ın annesi, Nayman Ana tarafından yakılan bir ağıttır. Bu ağıtta evlat sevgisi görülmektedir. Bir annenin evladını her koşul altında sevdiğini ifade etmesi önemli bir değer olarak kabul edilmelidir. Çünkü esere göre Colaman bir mankurt olmuştur ve sahibinden başka hiç kimseyi tanımaz duruma gelmiştir. Bu şartlar altında bile annenin evladına duyduğu sevgi gelecek kuşaklara anne sevgisinin nasıl olması gerektiği konusunda güçlü bir fikir vermektedir.

Bu atın o attan üstünlüğü ne/ Güzel yürür, hızla gider, yol alır/Bu yiğidin o yiğitten üstünlüğü ne/Hem akıllı hem bilgili erdemli dizelerinde ise yiğit kişiler üzerinde karşılaştırılma yapılmaktadır. Buna göre akıllı, bilgili, erdemli olmak daha iyi olmanın koşulu olarak sunulmuştur. Çocukların bu kahramanlıkları duyarak yetişmeleri onları da ileride onurlu, gerektiğinde yiğitlik göstermesi gereken bireyler olarak koşullayacaktır.

Yorga atta yegerin yağır yeritek/Silinmez könlümden suretin senin/Yorga atın sırtındaki eyer izleri gibi ve dağdan, kırdan koşup gelen küheylan/serin bulak suyunun tadını bilir /yiğidi serinleten yar dudağıdır/her lezzeti, her sevinci onda bulur/ve dünyanın en mutlusu olur onu öperken dizelerinde aşk konusu işlenmiştir. Bu dizelerde sevginin, aşkın güçlü bir bağ olduğu belirtilmiştir. Günümüz ilişkilerinde var olan yozlaşma göz önüne alındığında bu dizelerin değeri ortaya çıkmaktadır.

İlgili eserde yer alan Nayman Ana/Mankurt efsanesinde, Nayman Ana ve oğlu Colaman anlatılmaktadır. Efsaneye göre Colaman savaş sonrasında düşmanları Juan Juanlar'a esir düşmüştür. Düşmanları; Colaman'ı yaptıkları işkenceler sonucu tarihinden, toplumundan, kendisinden habersiz bir bireye (Mankurt'a) dönüştürmüşlerdir. Nayman Ana oğlunun izini sürerek ona ulaşmış olsa da oğlu onu tanımayarak sahibinin verdiği emre uymuş ve annesini öldürmüştür. Burada mankurtlaşan Colaman üzerinden tarihini, kültürünü unutan

toplumların, bireylerin sonlarının ne olduğu üstü kapalı bir biçimde anlatılmıştır. Efsane baştan sona etnopedagojik öğelerle doludur. Bunlardan en çarpıcı olanı Nayman Ana'nın oğluna söylediği şu sözlerdir: "*Adını hatırla! Kim olduğunu hatırla! Babanın adı Dönenbay! Dönenbay! Dönenbay!*" (Aytmatov, 2021, s. 167). Yazar, bu cümlelerde kişinin kendisini, ailesini, sülalesini bilmesini isteyerek bu değerlerin unutulmaması gerektiği vurgulamakta, bu değerlerin kuşaklar boyu hafızlarda taze kalmasını istemektedir. Yine Nayman Ana'nın bir mankurtu dönüştüremeyeceğini bilse de oğlunu kurtarmak istemesi ve bu uğurda ölümü göze alması *anne sevgisinin* nasıl olması gerektiği konusunda etnopedagojik iletiler taşımaktadır.

Efsanenin sonunda Nayman Ana oğlu tarafından ok ile vurulduğu için binmeye çalıştığı devenin sırtından yere düşer. Tam bu anda başındaki yazması da yere düşecekken bir kuş olup havalanır. Kuşun adının *Dönenbay kuşu* olarak kalması ise bu olayın toplum içinde unutulmamasının istendiğini göstermektedir.

3.2. Kültürel Erozyon Eleştirisi

Toplumsal hayat içerisinde geçmişten günümüze şekillenen kültürel olguların iç ve dış birçok sebepten aşındığını söylemek mümkündür. Aytmatov ilgili eserinde kültürel erozyon üzerine sıkça eleştirilerde bulunmuştur. Eserde yer alan eleştiriler şu başlıklar altında toplanmıştır:

- Sabitcan'ın cenaze evindeki davranışlarının eleştirilmesi,
- Sabitcan'ın cenazeye eşini ve çocuklarını getirmemesi,
- Yedigey'in cenaze esnasında söylenecek duaların oradaki insanlar tarafından bilinmemesini eleştirmesi,
- Ana Beyit'i koruyan Kırgız Türk'ü askerin Rusça konuşması,
- Devletin yönetici kadrolarının acımasız tutumu,
- Uzayda yer alan düzenin ideal düzen olarak yansıtılması.

Eserin kahramanlarından Sabitcan yaşadığı yerleşim biriminden öğrenim görmek üzere ayrılmıştır. Bu süreçte kendi kültürüne yabancılaşarak *mankurt* bir birey hâline dönüşmüştür. Babası Kazangap'ın ölümü üzerine cenaze töreni için memleketi olan Sarı Özek bozkırına gelmiştir. Burada Boranlı İstasyonunda babasının çalışma arkadaşı olan Yedigey ile arasında geçen diyaloglarda Aytmatov'un mankurtlaşma eleştirisi yaptığı tespit edilmiştir. Bu eleştirilerin detayları aşağıda sunulmuştur. Bunlar:

Sabitcan, defin işlemlerinin en hızlı biçimde yapılması için babasının Ana Beyit'e gömülmesini istememektedir. Zira Ana Beyit oldukları yere uzak kalmaktadır. Yedigey ise merhumun vasiyeti üzerine cenazeyi Ana Beyit'e gömmek istemektedir. Ayrıca esere göre Ana Beyit'te yatan kişiler gibi Kazangap'ın da ömrünü onurlu bir biçimde yaşamış olması, onun buraya gömülmesini gerektirmektedir. Aytmatov burada Sabitcan'ın geleneklerinden uzaklaşan, kendi kültürüne yabancılaşan bir mankurt olduğunu vurgulamaktadır. Yedigey'in tavrı üzerinden ise hayata gözlerini kapamış olan kişiye yapılacak olan son görevin yerine getirilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Cenaze töreni esnasında söylenecek duaların oradaki insanlar tarafından bilinmemesi ve Sabitcan'ın eşini, çocuklarını cenaze törenine

getirmemesi eleştirilen yönlerdir. Çünkü Kırgız toplumunda cenaze töreni esnasında dualar okunması herkesin bilmesi gereken bir durum olduğu gibi cenazeye saygı olarak yakın eş/dostun törende hazır bulunması da bir gelenektir.

Ana Beyit'i koruyan Kırgız askerinin Rusça konuşması ve devleti yöneten kadroların acımasız tutumları döneme bir eleştiri olarak sunulmaktadır. Kırgız askerinin *lingua franca* (ortak dil) olarak Rusçayı konuşması anlaşılabilir bir durumdur ancak karşısında Yedigey'in Kırgız Türkçesiyle konuşmasını "Rusça konuş!" diyerek düzeltmeye kalkması iki durumdan kaynaklanabilir. Birincisi dönemin siyasi baskısı karşısında boyun eğmesi, ikincisi ise kendisinin de bir mankurt olarak gönüllü bir şekilde Rusça konuşmasıdır. Bu olası her iki durum da yazarın kültürel erozyon eleştirisi olarak okunmalıdır.

Eserde yer alan devlet görevlilerinin paranoyak bir tutum takınarak acımasızca davranışları da Stalin dönemi eleştirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerde devlet, *devlet baba* olarak bilinir. Devletin şefkatli ve korumacı tarafı öne çıkarılır. Devlet ile ulusun bir aileye benzetilerek et ile tırnak misali ayrılmaz bir bütün olduğu vurgulanır. Bunlara dayalı olarak Aytmatov'un arka planda bu eleştirileri yapması devletin nasıl olmaması gerektiği konusunda iletiler taşımaktadır.

Son olarak eserde uzayda yaşayan ileri bir medeniyet anlatılmaktadır. Burada SSCB'nin vaat ettiği ancak hayata geçirilememiş bir düzenden bahsedilmektedir. Yazar herkesin özgür olduğu, eşit haklarla donatıldığı bir düzeni anlatarak nasıl bir dünyanın olması gerektiğini gelecek kuşaklara aktarmıştır.

3.3. Kırgız Türklerinin Sosyal Hayatında Yer Alan Değerler

Bir toplum gündelik ilişkilerinde geçmişinden aldığı birikimleri kullanır. Bu değerler bilimsel bilgi ile çatışmadığı takdirde o toplumu ayakta tutan değerler olarak görülür. Bu yüzden bu değerlerin hafızalarda diri tutulması gerekir. İlgili eserde Kırgız toplumunun sosyal hayatı üzerine birçok özellik tanıtılmıştır. Aytmatov'un bu değerleri eserinde işleyerek unutulmamasını arzu ettiği düşünülmelidir. Tespit edilen değerler şunlardır:

- Edep-erkan bilen Kazangap'a *Aksakal* adının verilmesi,
- Yılbaşında Noel ağacı süslenmesi,
- Ayaz Ata'dan bahsedilmesi,²
- Yılbaşı gecesi eğlence düzenlenmesi,
- Ayaz Ata'nın hediyeleri taşınırken çocukların kendi aralarındaki anlaşmazlığa bulunan çözümde büyük çocuğun hediyeleri önce taşıması,
- Yedigey'in Kazangap'ın karısı Bikey'e kendisinden büyük ve olgun bir kişiliğe sahip olduğu için saygı duyması,

²"Bir tür Noel Baba olarak düşünülebilir. Hatta Kazaklarda bire bir Noel Baba ile özdeşleşmiştir. Kışın soğukta ortaya çıkan ve kimsesizlere, açlara yardım eden bir evliyadır. Hristiyan Azizi olduğu yönünde görüşler de vardır. Fakat dilbilim ve kültürel olarak Türk kültüründe zaten var bulunan bir kişilik olduğu kesindir. Kimi görüşlere göre Ayas Han ile aynı kişidir. Kazaklarda kışın karşılanması ile ilgili olarak Soğumbası isimli bir eğlence bulunmaktadır. İlk karın yağması ve ilk soğuğun vurması ile kutlanan bayramdır. Bu bayramla bir ilgisi olması muhtemeldir" (Karakurt, 2011, s. 40).

- Yaz aylarında kışlık erzak hazırlanması,
- Abutalip'in ölümü üzerine Yedigey'in çocukların her türlü sorumluluğunu üstlenmeye çalışması,
- Yedigey'in çocuklara masal anlatması,
- Kazangap'ın cenazesinin tüm akraba eş-dosta haber verilmesi,
- Cenaze evinde dua edilmesi, çay dağıtılması,
- Cesedin cenaze namazının hemen öncesinde yıkanması,
- Cenazenin Müslüman geleneklerine (derin kazılması, çukurun dibine yanlamasına bir girinti açılması) gömülmesi gerektiğinin belirtilmesi,
- Ceset gömüldükten sonra Yedigey'in dualar okuması,
- Cenazenin Ana Beyit'e gömülmek istenmesi,
- Ana Beyit'in özelliklerinin tanıtılması (Ekiz Tübe-İkiz Tepe, en kutsal mezarlık sayılması, halk içinde en çok sevilen kişilerin buraya gömülmesi),
- Yaşlı bir kadının kızamık hastalığına yakalanan çocuğun iyileşmesi için deve tüyünden battaniyeye sarılıp terlemesini ve ışıksız bir odada yatırılmasını tavsiye etmesi.

Aytmatov'un eserinde Türklerde bilge kişilere *aksakal* unvanının verilmesi önemli bir durumdur. Çünkü *aksakal* adı yaşça büyük, sözüne güvenilen, onurlu bir yaşam süren insanlara verilen bir isimdir. Yazar burada gelecek kuşaklara, *aksakal* ismi verilen Kazangap'ın şahsında nasıl bir insan olunması gerektiğini vurgular. Ayrıca çocuk eğitimin sınırlarının da bu değerler etrafında olmasını iletmektedir.

Yazar kahramanlarına yeni yılı kutlatarak Ayaz Ata mitine değinmiş ve böylelikle bir geleneği kayıtlara geçirmiştir. Türk boylarında yeni yıl kutlamasının var olduğunu, Batı kültüründe yer alan *Noel Baba* tipi yerine *Ayaz Ata*'nın da Türklerde yer aldığını, bu *tipin* yoksullara yardım ettiğini, yeni yıla girerken hediyeler dağıttığını belirtmiştir.

Ayaz Ata tarafından verilen hediyelerin taşınması konusunda çocukların tartışmaya başlaması üzerine Zarife'nin (anne) tartışmayı büyük çocuk lehine çözmesi ve Yedigey'in, Kazangap'ın karısının kendisinden büyük olduğundan ona saygı duyması önemli ayrıntılardır. Bu iki olayda kişinin hangi yaşta olursa olsun kendisinden yaşça büyük olanlara karşı saygı duyması ve onlara öncelik tanınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yaz aylarında *kışlık* adı verilen besinlerin hazırlanmasının ve kış aylarına hazırlık yapılmasının etnopedagojik bir öge olduğu saptanmıştır. Böylelikle bireylerin ekonomik bir tutum takınarak çalışkan olmaları ve çocuklarını da buna göre yetiştirmeleri öğütlenmiştir.

Yedigey'in, Abutalip'in tutuklanarak Sarı Özek'ten ayrılması üzerine çocuklarla ilgilenmesi ve onlara masallar anlatarak oyunlar oynatması, babasız/yardıma muhtaç çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğine dair güçlü iletiler taşımaktadır. Örneğin çocuklara denizi, güzel anılarını, unuttuğu hikâyeleri, martıları, balıkları, göçmen kuşları, Aral Gölü'nde yaşayan kuşları anlatmıştır. Yedigey'in çocuklara anlattığı hikâyelerden biri karısı ile yaşadığı esere göre gerçek bir olaydır. Bu yaşanan olayda hamile olan Ukubala, rüyasında *altın mekre*

adında Aral Gölü'nde nadir görünen bir balığı yakalamıştır. Karısı bu rüyayı kocasına anlatmıştır. Bunun üzerine Yedigey bu balığı yakalamak istemiştir çünkü karısının ona ulaşamadığı takdirde bebeğinin zarar göreceğini düşünmektedir. Yedigey, hikâyenin devamında balığı yakalar ve karısına getirir. Karısı balığı eline alır ve onu tekrar suya bırakır. Yedigey böylelikle bebeğinin zarar görmesini engellediğini düşünür. Buradan çıkarılacak değerler bir babanın ailesi için nasıl davranması gerektiği, hamile kadınlara genel yaklaşım ve bebeklere verilen değer olduğunu görmekteyiz.

Kazangap'ın cenaze töreni esnasında ve defin işlemleri süresince, Yedigey'in her davranışı birer etnopedagojik ileti olarak karşımıza çıkmaktadır. Cenaze başında dua okunması, cenazenin Kırgız toplumunda önemli yeri olan Ana Beyit'e gömülmesi, mezarın nasıl kazılacağına dair kurallar etnopedagoji biliminin sınırları içerisinde yer almaktadır. Yazarın bu değerleri detaylı olarak anlatması bu kuralların geleceğe taşınmasını istediğini göstermektedir.

Son olarak yaşlı bir kadının kızamık hastalığına dair muhtemelen atalarından öğrendiği çözüm yollarını anlatması, ilgili etnik grubun yüzlerce yılda edinmiş olduğu bilgi birikiminin aktarılması ve halk hekimliğinin ortaya konması olarak değerlendirilmelidir.

3.4. Hayvanlara Verilen Değer

Türklerin hayvan sevgisi tarihten bugüne süregelen bir olgudur. Ögel (2010)'in Türklerin hayvanlara verdiği değeri aktardığı olaylar şöyledir: Çin kaynaklarının aktardığına göre Hunlar ile Wu-sun'lar arasındaki savaşta kral öldürülür ve oğlu küçük olduğu için hayatta kalmasına izin verilir. Hun hükümdarı çocuğu çöle sürer. Burada kurt çocuğu emzirir. Bunun üzerine Hun hükümdarı çocuğun kutsal bir varlık olduğuna inanır ve gelişen süreçte çocuğu himayesine alır, onu komutan yapar ve en sonunda ülkesini ona teslim eder. Türeyiş destanında ise Göktürklerin Lin adını taşıyan bir topluluk tarafından yenilmesi sonucu yalnızca on yaşında bir çocuk hayatta kalır. Bu çocuğun etrafında bir dişi bozkurt belirir ve onu hayatta tutmak için besler, büyütür. Ögel (2010) ayrıca kartal, doğan, geyik, güvercin vb. ögelerin de Türklerin mitolojilerinde yer alan hayvanlar olduğunu belirtmektedir. Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserinde de "*At, Türk'ün kanadıdır.*" atasözü bulunmaktadır. Türklerin geçmişten bugüne hayvanlara verdiği değeri bu örneklerde görmek mümkündür. Aytmatov'un eserinde yer alan hayvan sevgisi de *deve* üzerinden şekillenmektedir.

Eserde yer alan devenin ismi Karanar'dır. Çiftleşme dönemi gelen Karanar türlü huysuzluklar yapmakta etrafına korku salmaktadır. Hatta bir dönem ahırından kaçarak başka yerleşim bölgelerine gitmiş ve oradaki insanlara, hayvanlara zarar da vermiştir. Eserde yer alan şu cümle Karanar'ın asiliğini ve sahibine çektiği acıyı ortaya koymaktadır: "*Yer yer öyle zamanlar oldu ki Karanar ona kan kusturdu.*" (Aytmatov, 2021, s. 99). Böylesi zor durumlar yaşayan Yedigey her ne olursa olsun devesinden vazgeçmeyerek ona çok değer verdiğini göstermiştir.

Eserde yer alan şiirlerde at imgesinin kullanılması rastlantısal bir durum olmaktan çok Türklerin atlara vermiş olduğu değerin yansıması olarak görülmelidir. Çünkü Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren atı evcilleştirerek önemli bir savaş aracı olarak görmüşler ve hatta bir canlı olarak insana yakın bir değer sunmuşlardır. Tüm bunlardan yola çıkarak Aytmatov'un eserinde hayvan sevgisini işlemesi bu değerin gelecek kuşaklara aktarılması istediğini göstermektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Yazarlar toplumun şekillenmesinde rol oynarlar. Aytmatov'un eserlerine eğitim bilimi açısından bakıldığında insanın nasıl olması gerektiği noktasında birçok düşüncenin var olduğu görülebilir (Alimbekov, 2017). Bundan dolayı yazarın *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı etnopedagoji açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ilgili eserde Kırgız toplumunun sosyal yapısına ait belirli gelenekler, kurallar, kültürel erozyon eleştirileri, şiirler/efsaneler ortaya çıkarılmıştır.

Eserde yer alan şiirlerin ve efsanenin içeriğine bakıldığında metinlerin satır aralarında etnopedagojik öğelere rastlamak mümkündür. Şiirlerde yiğitlik, aşk gibi konular işlenmiştir. Yiğitliğin özendirilerek bu değere sahip olmanın pekiştirilmesi, sevgi kavramının içinin boşaltıldığı bu günlerde sevginin nasıl yaşanması gerektiğinin vurgulanması bireylerin hangi özelliklere sahip olunması istendiğinin göstergeleridir. Nayman Ana/Mankurt efsanesini toplumlara yapılan "kendi değerlerine dön" çağrısı olarak okumak gerekir. Öz değerlerinden kopan insanların Colaman'ın şahsında kendine yabancı, sadece efendisinin sesini duyan bireyler olacağı vurgulanmaktadır. Günümüzde de kendi kültürüne yabancılaşıp farklı kültürlerle özenen mankurlara bir uyarı olarak görülmelidir. Kültürel erozyon eleştirileri iyi okunması gereken bir durumdur. Yazar toplumun yozlaştığını Sabitcan karakteri üzerinden sunarken bu yozlaşma durumlarına dikkat çekmekte ve aydın sorumluluğu üstlenerek bir nevi uyarılarda bulunmaktadır. Bunların toplumun yapısını bozduğunu, kültürel erozyonun mankurtlaşma ve başka toplumlarca yönetilme yolunun anahtarı olduğu anlaşılmaktadır. Kırgız Türklerinin özelinde somutlaşan kültürel değerlerin kitap içinde aktarılıyor oluşu toplum içinde var olan değerlerin unutulmaması istendiği göstermektedir. Bu kural ve geleneklerin neler olduğunun eserde belirtilmesi ve bunlara dayalı insan tipinin özendirilmesi önemlidir. Hayvanlara verilen değer eserde sıkça bahsedilmektedir. Evrensel bir değer olarak da kabul edilen bu değerin aynı zamanda Türk kültüründe özel bir yeri vardır. Hayvan sevgisi Yedigey ve devesi Karanar üzerinden anlatılmaktadır. Karanar'ın tüm huysuzluklarına katlanan sahibi ona çok değer vermektedir. Deve üzerinden şekillenen hayvan sevgisi incelendiğinde etnopedagojik iletiler taşımakta olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Aytmatov bir etnopedagog olmasa da onun yazmış olduğu *Gün Olur Asra Bedel* adlı romana etnopedagoji aracılığıyla bakıldığında birçok etnopedagojik öğeyi görmek mümkündür. Bu eserde saptanan değerler günümüz dünyasında hem mankurtlaşmanın panzehiridir hem de çocukların eğitiminde olması gereken değerlerdir. Bunun yanı sıra bu

değerlerin yitirilmemesi ve gelecek kuşaklara aktarılmak istenmesi de eserden ulaşılabilecek bir diğer sonuçtur.

2017’de Minara Aliyeva Çınar tarafından 4. *Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri: Cengiz Aytmatov* adlı bilgi şöleninde sunulan bildiride vatan ve millet sevgisini öğretmek, yedi atayı bilmek, büyüklere saygı göstermek, yeni taşınanlara hayırlı olsun demeye gitmek, misafirlğe gidince herkesle el sıkışarak selamlaşmak başlıkları altında bulgular ortaya konmuştur. Eserde yer alan türküler, sosyal hayat kuralları, gelenek-görenekler, toplumsal erozyon başlıkları her ne kadar birer üst başlık olarak sunulmamış olsa da Çınar’ın (2017) çalışmasındaki bulgular ile bu çalışmadaki bulgular birbirine paralellik göstermektedir.

Moushanova tarafından oluşturulan “Moral Concepts in Chechen Ethno-Pedagogy” adlı makalede ise Çeçen yazar, pedagog ve düşünür olan A. Süleymanov’un eserleri merkezinde Çeçen edebiyatındaki ahlaki kavramlar etnopedagoji aracılığıyla anlatılmıştır. Bu çalışmada *yakh* kavramı üzerinde durulmuş, ahlaki gelişimin son aşaması olan *konakhallah’a* ulaşmak için neler yapılması gerektiği geçmişte yaşanan önemli olaylar üzerinden anlatılmıştır. Çalışma içerisinde Çeçenlerin geçmişteki savaşlarından, geleneklerinden, toplumun oluşturduğu kültürel değerlerden, kültürel erozyondan, Süleymanov’un eserlerinden ve hayatından bahsedilmiştir. Bu bulgular üst başlıklar hâlinde olmayıp paragraflar hâlinde verilmiş; Süleymanov’un eserleri merkezinde genel olarak Çeçen tarihi, kültürü gibi geniş bir yelpazede bulgular tespit edilmiştir. İlgili çalışmada Süleymanov üzerinden verilmeye çalışılan değerlerin bu çalışmada da üst başlıklar hâlinde yer aldığı görülmektedir. Bunun sonucunda her iki çalışmada da kültürel kodlara değinildiği, yozlaşmanın tespitinin yapıldığı, çözüm önerisi olarak ise *öze dönüş yolunun* gösterildiğine ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

- Ülkemizde etnopedagoji araştırmalarının yetersiz olduğu ve yeni çalışmaların alana katkı sağlayacağı görülmektedir. Yazılı ve sözlü edebiyatımızın başlangıcından bugüne var olan eserlerin etnopedagoji bilimi çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.
- Ülkemizde Aytmatov’un eserlerinin etnopedagoji bilimi açısından yeterince incelenmediği görülmektedir. Yazarın diğer eserlerinin de incelenerek bu eserlerde etnopedagojik değerlerin yer alıp almadığının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Böylelikle etnopedagojik değerler Türk ulusunun hizmetine sunulmuş olacaktır.
- Günümüzde Türk ulusu kültürel bir erozyonla karşı karşıyadır. Buna karşı çözüm yolu olarak öze dönüş güçlü bir seçenektir. Bu seçeneğin kullanılmasında eğitim en merkezi konumdadır. Etnopedagojik değerlerin tespitinin yapılarak bu değerlerin eğitimin yol göstericisi olan öğretim programlarında yerini alması gerekmektedir. Böylelikle kültürel erozyonun durdurulmasına katkı sağlanacaktır.

Etik Kurul Belgesi

Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın bir çıkar çatışması yoktur.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests

The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article

Extended Summary

Introduction

Each society, each ethnic group seeks to maintain its existence through future generations. The core of societies or ethnic groups is the family. That is why the family is the centre of the value judgements transferred to the child. The information that families use when educating their children includes modern pedagogical values, as well as traditional values. These traditional values are the values that an ethnic group uses when educating its child.

They include writers, poets, artists, etc., who are ahead of society in terms of ideas. he is also responsible for educating the community and keeping his memory alive. From this point of view, there is a cultural accumulation of knowledge that society has created from the past to the present in the works that have been created. It is necessary to determine the existing values by considering and analyzing these works through different fields of science. One of these fields of science is the science of ethnopedagogy, which is one of the sub-branches of educational sciences. Through the science of ethnopedagogy, the rules of raising children of people, ethnic groups can be revealed in relevant works.

According to Volkov, the founder of ethnopedagogy, the branch of science that studies how an ethnic group educates the newly-growing generation and studies the pedagogy of the age in which it lives is called ethnopedagogy (Quoted by Alimbekov, 2007). Ethnopedagogy consists of the words "ethnos" and "pedagogy". Ethnos is used as people and nation in ancient Greek, while pedagogy is a branch of science that studies teaching topics. Ethnopedagogy, on the other hand, is a branch of science that studies the pedagogical values that people and nations have brought to the present day. According to Çınar (2021), ethnopedagogy is one of the branches of educational science that studies the traditional ethnic values that the nation has developed and carried from its past to the present, which it uses when educating its children.

When the relevant literature is examined, it is noticed that the studies conducted are insufficient. It has become necessary to carry out this study in order to eliminate the existing deficiency. Ethnopedagogy research will examine the values that have been continuing from the past to the present by reducing the erosion of culture experienced in the process of modernization and globalization and put them into use (Çınar, 2021). According to Alimbekov (2007), one of the problems of ethnopedagogy is to make them systematic by considering the written and oral values of a nation and researching the pedagogical values of the historical heritage lying here. It is necessary to study the ethnopedagogical values in the works produced on the basis of this responsibility of ethnopedagogy and to open them to the use of the relevant ethnic group.

It is equivalent to the above responsibility to establish a connection between the past and the future by revealing the ethnopedagogical values contained in Aitmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years* and systematically stating these values. Based on all this, the following question constitutes the problem sentence of the research: What are the ethnopedagogical values contained in Cengiz Aytmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years*?

Method

In this research, the ethnopedagogical values contained in Cengiz Aytmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years* will be examined, so the research is designed in accordance with one of the qualitative research patterns of the case study. The object of the research is Cengiz Aitmatov's novel *Gun Olur Asra Bedel*. In this study, document analysis method was used as the data collection method and descriptive analysis was used in the data analysis.

Findings

In this section, the ethnopedagogical findings in the related work are discussed and explained under the headings poems/legends, cultural erosion criticisms, values on the social life of Kyrgyz Turks and animal love.

Due to the political pressure of the period, a covered narrative was adopted in these titles in the work. Just as his poem *Uçraşkanda* (Encounter), written by the famous Uyghur poet Abdurehim Ötkür in East Turkestan and performed by the artist Abdurehim Heyit, is a love poem, the cries of an occupied homeland should be evaluated exactly like Aytmatov's works. From this point of view, it will be a more correct approach to reveal the background of the works.

Discussion, Conclusion and Recommendations

Every writer plays a role in shaping society. From the point of view of Aitmatov's works from the point of view of educational science, it can be seen that there are many thoughts on the point of how a person should be (Alimbekov, 2017). One of the subdisciplines of science, educational science ethnopedagoji of works about the author examined within the framework of the social structure of society in particular is the day Asra Bedel's novel Kyrgyz traditions,

rules, cultural erosion, reviews, poems quoted seen. It shows that Aitmatov has a desire to transfer all this information to future generations and to cultivate these values by teaching them.

In 2017, Minara Aliyeva was ranked 4th by Cinar. In a statement presented at the symposium called The Great Turkish Knowledge Festivals Every Year Internationally: Cengiz Aitmatov, the findings were presented under the headings of teaching love for homeland and nation, knowing seven ancestors, respecting elders, going to say good luck to those who have just moved, shaking hands with everyone when they go to the guest, greeting. The findings of Çınar's (2017) study and the findings in this study are parallel to each other.

In the article "Moral Concepts in Chechen Ethno-Pedagogy" created by Mouskhanova, the Chechen writer, pedagogue and thinker A. In the centre of Suleymanov's works, moral concepts in Chechen literature are described through ethnopedagogy. A wide range of findings, such as Chechen history and culture in general, have been identified in the center of Suleymanov's works. It is seen that the values that were tried to be given through Suleymanov in the relevant study are also included in the top titles in this study. As a result of this, it was found that cultural codes were mentioned in both studies, corruption was detected, and the path back to the essence was shown as a solution proposal.

- However, it is seen that ethnopedagogy research is insufficient in our country and new studies will contribute to the field. The works that have existed since the beginning of our written and oral literature should be examined within the framework of the science of ethnopedagogy.
- However, it seems that in our country Aitmatov's works have not been sufficiently studied from the point of view of the science of ethnopedagogy. It is necessary to examine other works of the author and find out whether ethnopedagogical values are included in these works. Thus, ethnopedagogical values will be offered to the service of the Turkish nation.
- However, today the Turkish nation is facing a cultural erosion. A return to essence is a powerful option as a solution against this. Training is most centralized in using this option. It is necessary to determine the ethnopedagogical values and replace these values in the educational programs that are the guide of education. In this way, it will contribute to stopping cultural erosion.

KAYNAKÇA

- Abdurahmanova, G. (2016). Modern gençlerin etnopedikojik temellerde eğitimi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (S2), 1-6.
- Afanasyev, V. F. (1979). Etnopedagogika nerusskih narodov Sibiri i Dal'nego Vostoka. Yakutsk.
- Ahiyarov, K. Ş. (1991). Etnopedagogika v sovremennoy škole. Uçitel' Başkiri.
- Alimbekov, A. (2007). Etnopedagoji ve Kırgız etnopedagojisinin temel kavramları. Türk Yurdu, 27(242), 31-36.

- Alimbekov, A. (2017). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde eğitim. 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri Cengiz Aytmatov, 27-28 Kasım 2017/Bursa. Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları, 15-19.
- Aliyev, İ. İ. (1995). Etnopedagoji mayeriyalların terbiyevi ehemmiyeti. Elm.
- Aliyeva Çınar, M. (2017). Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi adlı eserindeki etnopedagojik unsurlar. 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri Cengiz Aytmatov, 27-28 Kasım 2017/Bursa. Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları, 281-290.
- Arsaliyev, Ş. M-H. (2013). Metodologiya sovremennoy etnopedagogiki, İzdatel'stvo "Gelios ARV".
- Aytmatov, C. (2021). Gün olur asra bedel. Ötüken Neşriyat.
- Asamidinova, A. (2019). Etnopedagojik kaynak olarak Kaşgarlı Mahmud'un «Divânü Lugât't-Türk» sözlüğü [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Asanova, A. (2021). Kırgız halk masallarındaki ahlak eğitimi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Baydılbaeva, G. (2011). Kırgız folklorundaki kalıplaşmış öğeleri etnopedagojik yönden betimlemek [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Berejnova, L. N., Nabok, İ. L. & Şeglov, V. İ. (2013). Etnopedagogika, ucebrik-bakalavriyat, 3-ye izdaniye, İzdatel'skiy tsentr "Akademiya".
- Creswell, J. W. (2020). Eğitim araştırmaları: nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi. Edam.
- Çınar, İ. (2018). Mankurtlaştırma ve etnopedagoji kavramlarına Aytmatov gibi bakmak. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6(13), 80-99.
- Çınar, İ. (2021). Etnopedagoji: Atabek yurdu. Pegem Akademi Yayınları.
- Durmuş, M. (2021). Etnopedagojik açıdan beceri eğitimi: Şavşat örneği. Turan-Sam, 13(51), 207-217.
- Fidan, N. (1996). Okulda öğrenme ve öğretme. Pegem Akademi.
- Gall, M. D., Borg, W. R. & Call, J. P. (1996). Educational research: an introduction. Longman Publishing.
- Hamzaj, Y. A. (2017). Öğretmen eğitimi programlarındaki etnopedagojik öğelerin incelenmesi: Kırgızistan örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Huhlayeva, O. V. & Krivtsova, A. S. (2022). Etnopedagogika, professional'noye obrazovaniye, İzdate'lstvo "Yurayt".
- İmankulova, A. (2011). Cengiz Aytmatov'un eserlerindeki mit ve efsane ile ilgili etnopedagojik düşünceler [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Karakurt, D. (2011). Türk söylence sözlüğü. E- kitap.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 68-86.
- Kukuşin, V. S. (2002). Etnopedagogika: ucebnoye posobiye, İzdatel'stvo "MPSİ".
- Latışina, D. İ., Hayrullin, R. Z. (2014). Etnopedagogika: bakalavr, akademiçeskiy kurs, 2-ye izdaniye, İzdate'lstvo "Yurayt".
- Mamitova, Z. (2011). Kırgız kültüründe ailenin çocuk eğitime etkisi: Manas Destanı örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Memmedli, G. G. (2020). Gürcistan'da Azerbaycan Türklerinin etnopedagojisi. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, (48), 410-422.
- Moushanova, I. V. (2021). Moral Concepts in Chechen Ethno-pedagogy. Uluslararası Etnopedagoji Dergisi (1)1, 1-7.

- Mukayeva, O. C. (1999). Etnopedagogika kalmykov: istoriya i sovremennost'. V 2-h çastyah. Çast' pervaya, İzdatel'stvo Elista: APP "Cangar".
- Nezdemkovskaya, G. V. (2011). Etnopedagogika; učeбноye posobiye dlya vuzov, İzdatel'stvo "Al'ma Mater Akademicheskiy proekt".
- Nurdin Kızı, G. (2009). Yenisey yazıtlarındaki hâller [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Ögel, B. (2010). Türk mitolojisi 1. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal Bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1), 323-343.
- Pirliyev, K. (1977). Oçerki Etnopedagogiki turkmenskogo naroda. Aşhabad.
- Syavavko, E. İ. (1974). Ukrainskaya etnopedagogika v ego istoričeskom razvitii. Kiev.
- Şahin, F. (2019). Hacı Bektaş Veli felsefesine eğitsel bir bakış [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Şimşek, S. (2007). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. Saylan, N. (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (ss. 1-18). Anı Yayıncılık.
- Tosun, İ. (2015). Etnopedagoji açısından Monguş Kenin-Lopsan'ın Tıva Çançıl adlı eseri. Turkish Studies (Elektronik), 10(8), 2017-2038.
- Volkov, G.N. (2004). Ulusal kurtuluşun pedagojisi olarak etnopedagoji. Sibirya Pedagoji Dergisi,(1), 194-198.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (2009). Case study research: design and methods. Sage Publication.